

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УКРАЇНИ В НАЙБЛИЖЧІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Наталія Бондарчук

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

Анотація. Вступ. Сучасна українська система фізичного виховання різних категорій населення характеризується низкою проблем, які підштовхнули автора до розроблення й обґрунтування актуальних напрямів удосконалення й розвитку галузі на найближчу перспективу. *Мета статті* – огляд проблем, що накопичилися останніми десятиліттями в українській галузі фізичної культури, і формулювання пропозицій щодо їх розв'язання та загального вдосконалення її функціонування в найближчій перспективі. *Методи:* збирання й обробка інформації, аналіз нормативно-правової бази та джерел наукової літератури, спостереження за процесом фізичного виховання в закладах середньої й вищої освіти, порівняльний аналіз педагогічних концепцій і моделей фізичного виховання, конкретизація й узагальнення, педагогічне моделювання. *Результати.* Автор запропонував низку перспективних напрямів удосконалення й розвитку української галузі фізичної культури, зокрема впорядкування розподілу функцій між різними суб'єктами управління фізичною культурою, досягнення прозорості розподілу бюджетних коштів між різними видами фізкультурно-оздоровчої діяльності, підвищення престижності професій у цій галузі на ринку праці, запровадження доступних сервісів дистанційного оформлення фізкультурно-оздоровчих послуг, перехід на змішану соціально-особистісну модель фізичного виховання школярів із розробленням нових гнучких навчальних програм, запровадження авторської структурно-функціональної моделі організації оздоровлення населення за місцем проживання та відпочинку, осучаснення спортивної інфраструктури в сільській місцевості, збільшення доступності закладів, які надають послуги з оздоровчого фітнесу, тощо. *Висновки.* Реалізація окреслених у статті пропозицій дасть змогу вивести українську систему фізичного виховання різних груп населення на нові щаблі функціонування, забезпечити ефективність управління галуззю, суттєво підвищити рівень фізкультурної освіти, якість фізкультурно-оздоровчих послуг, що є в перспективі надзвичайно важливим для покращення здоров'я та якості життя громадян України, для нашого подальшого наближення до європейських стандартів життя.

Ключові слова: фізичне виховання, Україна, удосконалення, реформування, розвиток, проблеми, перспектива.

Natalia Bondarchuk

TOPICAL DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT AND DEVELOPMENT OF THE PHYSICAL EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE IN THE NEAR TERM

Abstract. *Introduction.* The modern Ukrainian system of physical education of various categories of the population is characterized by numerous problems that prompted the author to develop and justify the actual directions for improvement and development of the system in the near future. *Objective.* An overview of the problems that have accumulated in recent decades in Ukrainian physical culture, and the formulation of proposals for their solution and general improvement of its functioning in the near future. *Methods:* collection and processing of information, analysis of the legal framework and scientific literature, observation over the process of physical education at secondary and higher education institutions, comparative analysis of pedagogical concepts and physical education models, specification and generalization, and pedagogical modeling. *Results.* The author outlined some promising directions for the improvement and development of the Ukrainian system of physical culture, in particular, harmonizing the distribution of functions between various subjects of physical culture management, achieving transparency in the distribution of budget funds between various types of physical culture and health activities, increasing the prestige of relevant professions on the labor market, introducing accessible services for remote access to fitness and health recreation services, transition to a mixed social and personal model of physical education of school students with the development of new flexible educational programs, implementation of the author's structural-functional model for enhancement of public health following the place of residence and recreation, modernization of sports infrastructure in rural areas, increasing accessibility of establishments providing health and fitness services, etc. *Conclusions.* The implementation of the above proposals will bring the Ukrainian system of physical education of various population groups to new levels of functioning, ensure the efficiency of the system's management, significantly increase the level of physical education,

Вступ. Результати аналізу статистичних даних і наукової літератури, а також власних спостережень автора беззаперечно вказують на наявність у сучасній українській системі фізичного виховання низки проблем, які вимагатимуть ужиття заходів щодо її вдосконалення й подальшого розвитку. У статті автор здійснив спробу окреслення найактуальніших напрямів такого вдосконалення у сферах загального управління галуззю фізичної культури, її кадрового забезпечення, запровадження електронно-цифрових технологій і покращення матеріально-технічної бази, фізичного виховання в закладах середньої й вищої освіти, за місцем проживання й відпочинку, фізкультурно-оздоровчої діяльності в сільській місцевості, а також у сферах фітнес-індустрії й масового спорту.

Стратегічні цілі, яких необхідно досягти за різними напрямками вдосконалення роботи галузі (наприклад, «Фізично активна нація», «Спортивна інфраструктура», «Цифрова трансформація сфери фізичної культури і спорту»), визначено в *Стратегії розвитку фізичної культури і спорту* на період до 2028 р., яку затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 1089. У ній окреслено головні завдання, що мають бути вирішені за напрямками популяризації фізичної культури, підготовки українських спортсменів, покращення інфраструктури та підвищення доступності й привабливості спортивних об'єктів, цифровізації галузі та її забезпечення кваліфікованим кадровим потенціалом [2]. Перспективи розвитку галузі фізичної культури визначено також у *загальнонаціональній програмі «Здорова Україна»*, розробленій у 2020 р. з метою забезпечення всіх верств населення базовим «набором інструментів» збереження та зміцнення здоров'я. В узагальненому вигляді цей «набір» зводиться до трьох складників: запровадження нової моделі «здорової школи» в системі освіти, системи медичних обстежень осіб, старших за 55 років, а також облаштування по всій країні

Бондарчук Н. Актуальні напрями удосконалення й розвитку системи фізичного виховання України в найближчій перспективі. *Sport Science Spectrum*. 2024; 1: 68–73.
DOI: 10.32782/spectrum/2024-1-11

Bondarchuk N. Topical directions for improvement and development of the physical education system of Ukraine in the near term. *Sport Science Spectrum*. 2024; 1: 68–73.
DOI: 10.32782/spectrum/2024-1-11

the quality of physical culture and fitness services, which is crucial in the future for improving health and quality of life of the citizens of Ukraine and further approach to European living standards.

Keywords: physical education, Ukraine, improvement, reform, development, problems, future, perspective.

безкоштовних сучасних спортивних майданчиків і спортивних парків. За всієї важливості зазначених напрямів покращення фізичного виховання українського населення вони аж ніяк не охоплюють усі проблемні питання, що накопичилися в галузі фізичної культури.

Щодо наукового вивчення цих проблем і шляхів їх вирішення останніми роками спостерігається певне поживлення в дослідницькій роботі. Загальні перспективи розвитку галузі намагаються окреслити в статтях П. Рибалко, С. Хоменко та інші [17], В. Черба та Є. Герасимова [19]. О. Борисова та Є. Петрушевський досліджують питання вдосконалення системи управління фізичною культурою і спортом [7], С. Нікітенко – проблеми її фінансування [16]. Можливості покращення викладання фізичної культури в українських освітніх закладах є предметом наукового інтересу К. Кондратьєвої [10]. Авторами наукових розвідок, які пропонують шляхи більш комплексного вирішення проблем фізичного виховання в українській системі освіти, є Н. Бондарчук, Н. Москаленко, Н. Пангелова, Т. Круцевич [13]. Ідеться, зокрема, про перспективи кардинального реформування викладання фізичної культури в закладах середньої й вищої освіти, розроблення та впровадження нових концептуальних підходів до вдосконалення фізичного виховання шкільної і студентської молоді в Україні [11; 12]. Н. Бондарчук, В. Вербицький, О. Шуст та інші розробляють проблематику підвищення якості такого виховання з використанням різних методів і засобів [5; 20]. Науковий доробок Н. Бондарчук містить також розробки щодо покращення організації фізкультурно-оздоровчої роботи й рекреаційної діяльності населення за місцем проживання [6]. С. Цимбалюк досліджує перспективи розвитку сфери надання фізкультурно-оздоровчих послуг [18], А. Батюк та А. Долгієр – розвитку масового спорту [3; 8]. Питання вирішення

інфраструктурних проблем галузі, її матеріально-технічного забезпечення вивчає в статті Ю. Наумко [15]. Т. Лясоту цікавить проблематика застосування інноваційних підходів і засобів під час реформування сфери української фізичної культури [14]. Зрештою, у контексті вдосконалення галузі важливими є можливості використання досвіду провідних країн Європи, який є предметом досліджень Н. Бондарчук, Т. Дороніної та інших авторів [4; 9].

Метою статті є огляд проблем, що накопичилися останніми десятиліттями в українській галузі фізичної культури, і формулювання пропозицій щодо їх розв'язання й загального вдосконалення її функціонування в найближчій перспективі.

Під час підготовки статті використано **методи** збирання й обробки інформації, аналізу нормативно-правової бази та джерел наукової літератури, спостереження за процесом фізичного виховання в закладах середньої й вищої освіти, порівняльного аналізу педагогічних концепцій і моделей фізичного виховання, конкретизації та узагальнення, педагогічного моделювання.

Результати дослідження. Основною проблемою *управління галуззю фізичної культури України* є сьогодні невідповідність між її декларованими завданнями й гарантованими нею правами громадян, з одного боку, і реальними можливостями населення реалізувати ці права, брати участь у процесі оздоровлення й підвищення рівня своєї фізичної культури насамперед через обмежені ресурсні можливості держави, яка зберігає за собою провідну роль у забезпеченні життєдіяльності галузі та управлінні нею. Як наслідок, на практиці майже не виконуються багато положень Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [1]. С. Цимбалюк зафіксував, що станом на 2020 р. із державного бюджету України на розвиток фізичної культури і спорту виділено 0,5%, а з регіональних бюджетів – близько

1,5% від їх видаткової частини, що в 3–4 рази менше за відповідні витрати з бюджетів європейських країн [18]. Навіть перманентне збільшення бюджетних витрат не «встигає» за зростанням реальної «вартості життя» й, відповідно, вартості функціонування сфери фізичної культури. За таких умов перспективи покращення управління галуззю в післявоєнних умовах будуть пов'язані зі зростанням економіки й підвищенням рівня життя українських громадян, що збільшить надходження до бюджетів різних рівнів, підвищенням рівня міжвідомчої взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій, удосконалення системи взаємовідносин між державою й іншими суб'єктами галузі, упорядкуванням розподілу функцій між різними суб'єктами управління на різних управлінських рівнях, а також чіткою організаційною та економічною регламентацією діяльності громадських фізкультурно-спортивних організацій.

У Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 р. прямо вказано на недосконалість системи *кадрового забезпечення фізкультурної галузі*, а також окреслено напрями її реформування. Насамперед ідеться про впровадження нових технологій обробки інформації й обліку фахівців, системи їх періодичної сертифікації, нових методик розрахунку потреб різних груп населення у фізкультурних кадрах і затвердження відповідних нормативів кадрового забезпечення, розроблення й реалізацію заходів щодо підвищення престижності професій у сфері фізичної культури на ринку праці [2].

З огляду на реалії сьогодення, не менш важливим напрямом удосконалення й розвитку системи фізичного виховання є її *цифрова трансформація (діджиталізація)*. Мають відійти в минуле застарілі підходи до роботи й бюрократичні процедури. З іншого боку, варто розробити державні електронні реєстри всіх суб'єктів фізичної культури й усіх спортивних споруд, запустити доступні сервіси дистанційного оформлення фізкультурно-оздоровчих послуг та інтерфейси відгуків щодо надання таких послуг фізкультурно-спортивними

організаціями, упровадити механізми моніторингу фізичної активності різних груп населення, а також захищені механізми передачі даних та автоматизованого формульного розподілу державних коштів між різними видами й напрямками фізкультурної діяльності. Цифрова трансформація галузі дасть змогу впорядкувати статистичну інформацію про роботу галузі, зменшити видатки на її адміністрування, ефективніше реалізовувати прогресивні управлінські рішення на різних рівнях [2; 14].

За напрямом *матеріально-технічного забезпечення сфери фізичної культури України* необхідно забезпечити прозорість розподілу коштів і розумну рівномірність фінансової підтримки різних видів і напрямів фізкультурно-оздоровчої діяльності, уживати заходів для приведення спортивних майданчиків і споруд відповідно до сучасних вимог (ураховуючи, що багато з них потребують капітального ремонту або реконструкції), цілеспрямовано покращувати матеріально-технічне забезпечення функціонування інфраструктурних об'єктів у сільській місцевості, на державному рівні підтримати інвестування у вітчизняне виробництво якісного й доступного спортивного обладнання та інвентарю [15].

Значна кількість проблем накопичилася останніми десятиліттями в системі *фізкультурної освіти*, що негативно позначилося на стані здоров'я дітей і молоді, зумовило зниження рівня фізичної активності й фізичної підготовленості школярів і студентів [5]. Негативну роль у цьому відіграла недолуга реформа фізичного виховання в системі освіти, започаткована 11 листопада 2008 р., яка призвела до скасування державних тестів і нормативів фізичної підготовленості [13]. Виведення фізичної культури в системі вищої освіти на факультатив, скасування обов'язкового підсумкового контролю у II і IV семестрах, закриття чи реорганізація низки кафедр фізичного виховання призвели до формування в студентів і викладачів несерйозного ставлення до навчальної дисципліни «фізична культура», зниження обсягів спеціально організованої рухової активності української молоді [10; 20]. На думку автора, дієвими захо-

дами покращення ситуації зі шкільною фізкультурною освітою будуть розроблення й апробація гнучких навчальних програм, до яких учителі фізичної культури зможуть додавати свої авторські компоненти, повернення навчальних нормативів фізичної підготовленості учнів різних вікових категорій, активізація залучення школярів до фізкультурно-спортивної роботи в позаурочних формах, розроблення нових ефективних індивідуалізованих методів контролю успішності учнів – без звичної орієнтації на «середнього учня» й на формальні показники успішності, проте з урахуванням результатів порівняння сьогodнішніх досягнень кожного школяра чи студента з учорашніми [11]. Під час модернізації системи фізичного виховання в закладах вищої освіти, ураховуючи досвід провідних країн ЄС, варто звернути особливу увагу на культивування студентського спорту й активного дозвілля. Упровадження в процес фізичного виховання студентів інноваційних технологій на основі інтегрального підходу, який сприяє реалізації студентів водночас у різних сферах (навчальній, громадській, професійній), дасть змогу перейти від так званого «підтримуючого» навчання, що ґрунтується на репродуктивній навчальній діяльності, до навчання творчого, здатного повніше розкривати особистісний потенціал кожного студента [5].

Проблеми *фізичного виховання населення за місцем проживання й відпочинку* почали накопичуватися після припинення діяльності фізкультурно-спортивних клубів радянського зразка, які функціонували при житлово-експлуатаційних конторах і проводили навчально-тренувальну, організаційну, господарську і пропагандистську роботу переважно силами громадськості із залученням дітей, підлітків і молоді [17]. Станом на сьогодні стару інфраструктуру для такої роботи майже повсюдно зруйновано, а нову, яка відповідала б сучасним вимогам, так і не сформовано. Основними проблемами цієї сфери є невідповідність інфраструктури й матеріальної бази сучасним вимогам і стандартам, а також невідповідність змісту і якості оздоровчо-рекреаційних послуг, що надаються за місцем проживання, за-

питама та очікуванням більшості мешканців відповідних територій [6]. До актуальних напрямів удосконалення фізичного виховання за місцем проживання й відпочинку належать відновлення й покращення відповідної інфраструктури, зокрема відновлення роботи спортивно-оздоровчих клубів за інтересами, розвиток мережі фізкультурно-оздоровчих закладів, покращення просвітницької роботи щодо оздоровлення населення засобами фізичної культури. Розбудова розгалуженої сучасної інфраструктури на основі розробленої автором структурно-функціональної моделі організації оздоровчо-рекреаційної діяльності передбачатиме комплексну роботу на рівнях місцевої влади, основних суб'єктів надання фізкультурно-оздоровчих і рекреаційних послуг у громадах, а також споруд спортивного й оздоровчо-рекреаційного призначення. У рамках цієї моделі пропонується організувати на територіях місцевих громад роботу спеціальних центрів оздоровчо-рекреаційної роботи з населенням за місцем проживання, які будуть координувати всю відповідну діяльність на цих територіях та організовувати масові фізкультурні й оздоровчо-рекреаційні заходи [6].

Актуальними напрямками вдосконалення *фізичного виховання населення в сільській місцевості* автор вважає ліквідацію дублювання функцій різних управлінських структур галузі на місцевому рівні, осучаснення й розбудову належної інфраструктури, здатної забезпечити надання повноцінних якісних фізкультурно-оздоровчих і спортивних послуг, підготовку відповідних фізкультурно-спортивних кадрів і заохочення їх до роботи на селі. Наявність спортивних споруд, так само як і чисельність фізкультурно-спортивних кадрів, має бути прив'язана до кількості населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць. У бюджетному законодавстві варто передбачити асигнування на фізичну культуру як видатки з місцевих бюджетів, що враховуються під час визначення обсягів міжбюджетних трансфертів [17].

До перспективних напрямів розвитку в Україні оздоровчої фітнес-індустрії варто зарахувати збільшення доступності фітнес-клубів та

інших закладів, які надають послуги з оздоровчого фітнесу, для широкого загалу, що, відповідно, збільшить і загальну кількість клієнтів таких закладів, активне впровадження в їхню роботу новітніх технологій та інтерактивних програм оздоровлення. Важливим завданням оздоровлення українського населення автор вважає збільшення серед загальної кількості клієнтів фітнес-клубів питомої ваги осіб літнього й похилого віку. Цей процес, однак, може бути тривалим, оскільки вимагатиме зміни в колективній суспільній свідомості звичного ще з радянських часів образу людини похилого віку. Новий образ повинен будуватися на свідомому бажанні підтримувати активну життєдіяльність, використовувати фізичну культуру для її забезпечення новими джерелами енергії [18].

Масовий спорт в Україні останніх десятиліть охоплює лише незначну частку населення. Згідно з результатами статистичного «Звіту з фізичної культури і спорту» за 2019 р., кількість осіб, дотичних до активного оздоровлення у сфері масового спорту, становила 14,7% від загальної чисельності населення країни [2]. Протягом усього зазначеного часу масовий спорт фінансувався за залишковим принципом. Децентралізація фінансування й менеджменту цієї галузі фактично призвела до її занепаду, оскільки, з огляду на високу капіталоємність та інформоемність спортивних послуг, тягар її фінансування виявився непосильним для місцевих бюджетів. Отже, автор вважає перспективним повернення до централізованого фінансування масового спорту. У рамках перспективної модернізації цієї сфери доцільно звернути увагу на формування сталих традицій масового спорту в суспільстві за прикладом багатьох європейських країн [8]. Також важливо буде зосередитися на узгодженні управлінсько-організаційних дій у цій сфері різних органів фізичної культури і спорту, охорони здоров'я, освіти й культури, забезпеченні автономії спортивних організацій, залученні до роботи в масовому спорті молодих фахівців із менеджерськими навичками й ідеями, здатними формувати і просувати нові громадські тренди, покращенні рекламування заходів

із масового спорту [3]. Упровадження адресної системи фінансування масового спорту дасть змогу зосередити увагу не на утриманні інфраструктурних об'єктів (як це фактично є зараз), а на обслуговуванні конкретних людей, на їхньому оздоровленні. Організація в громадських місцях флешмобів і спортивних заходів зі значним маркетинговим потенціалом дасть можливість знаходити нові джерела фінансування галузі за рахунок інвестицій великого бізнесу [16; 19]. Крім цього, у Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 р. окреслено напрями відновлення й перспективного розвитку інфраструктури масового спорту, до яких належать, зокрема, інвентаризація всіх об'єктів із визначенням потенційного рівня доступності, аналіз розвитку окремих видів спорту за регіонами для подальшого проектування таких об'єктів, які відповідали б потребам територіальних громад і водночас національним і міжнародним вимогам до проведення офіційних спортивних змагань, забезпечення умов для залучення інвесторів, меценатів і спонсорів до будівництва, відновлення й реконструкції спортивної інфраструктури [3; 15].

Дискусія. Автор статті підтримує ідею про надання центральному органу виконавчої влади з фізичної культури і спорту, яким є Міністерство молоді та спорту України, міжгалузевого статусу, що дасть йому змогу охоплювати своєю управлінською діяльністю майже всі категорії населення України. При цьому залишається дискусійним питання про форми його реорганізації, новий розподіл функцій і повноважень між державними суб'єктами галузевого управління. Слушною є рекомендація О. Борисової та Є. Петрушевського [7] щодо активного використання в рамках оптимізації управління галуззю європейських моделей її розвитку, які передбачають чітку структуру і ефективно управління на всіх рівнях.

У рамках дискусії про повернення обов'язкової форми фізичного виховання на молодших курсах у закладах вищої освіти [5] автор частково виступає за таке повернення за умови збереження добровільної форми залучення студентів перших і других

курсів до занять фізичною культурою. Крім іншого, це сприятиме урізноманітненню як форм, так і змістового наповнення фізкультурних занять.

Автор наголошує на тому, що змінена оздоровчо-рекреативна модель фізичного виховання школярів, яка поєднує елементи оздоровчо-адаптивної та спортивно-рекреативної моделей, застосовувалася і «просувалася» в Україні протягом останніх десятиліть, себе не виправдала з різних причин. Отже, варто підтримати зусилля з розроблення нових концептуальних підходів до вдосконалення системи фізичного виховання в освітній галузі й упровадження такої його моделі, яка буде враховувати водночас поточний стан здоров'я і фізичної підготовленості дітей і молоді та прогнозовані на найближчу перспективу суспільні потреби [4]. Т. Круцевич, Н. Пангелова, М. Саїнчук і деякі інші дослідники розробили пропозиції щодо переходу української системи шкільного фізичного виховання на соціально-орієнтовану модель – із наповненням її новим змістом порівняно з відповідною моделлю, що застосовувалася за радянських часів. Головним аргументом став неналежний рівень фізичної підготовленості українських юнаків на тлі масової мобілізації в умовах спричиненої російською агресією війни, який і зумовив розвиток ідеї про комплексну військово-фізичну підготовку старшокласників, що ґрунтується на тісній єдності допризовної підготовки з фізичною в контексті підготовки резерву для українського війська в майбутньому. У рамках соціально-орієнтованої моделі зміст фізичного виховання залежить передусім від суспільних потреб і панівних у соціумі установок, що зумовлює його значну уніфікованість. Підвищену питому вагу в ньому посідають професійно-прикладна та військово-прикладна фізична підготовка й, зокрема, специфічні види рухової діяльності з військовою спрямованістю [12; 13].

Погоджуючись із необхідністю модернізації та інтенсифікації допризовної підготовки юнаків, а також із тим, що соціально-орієнтована модель може сприяти збільшенню ефективності загальної та спеціальної фізичної підготовки школярів, автор статті, утім, звертає увагу на те,

що впровадження такої моделі пов'язане з ризиками надмірної утилітаризації навчально-виховного процесу й закріплення директивних методів управління навчальною діяльністю за предметом «фізична культура». Можна передбачити, що це негативно вплине на формування мотивації підлітків, юнаків і дівчат до занять фізичною культурою, на їхню самостійність у прийнятті рішень, розвиток креативних здібностей. З огляду на це, а також на важливість більш активного впровадження в систему фізичного виховання індивідуального й диференційованого підходів, автор уважає за доцільне запропонувати перехід на змішану соціально-особистісну модель – з органічним поєднанням у ній найбільш значимих елементів соціально-орієнтованої та особистісно-орієнтованої моделей. Остання вимагає високого рівня самостійності учнів і високопрофесійного супроводу й партнерства педагогів, створюючи при цьому найкращі умови для самореалізації й комплексного розвитку особистості кожного школяра [5]. Важливим аргументом на користь нової змішаної моделі є широкі можливості для використання європейського досвіду фізичного виховання школярів і студентів, адже різні його моделі, які практикуються в країнах ЄС, об'єднують відсутність будь-якого протиставлення особистісного розвитку соціальному та значимість особистісного підходу до фізичного виховання, спрямованого на гармонічний розвиток особистості учнів у різних сферах – фізичній, соціальній, когнітивній, емоційній [4; 9].

Таким чином, нова модель, з одного боку, завдяки наявності в ній соціально-орієнтованого складника забезпечить належну увагу до соціально-спрямованої та військово-прикладної фізичної підготовки, а з іншого – завдяки наявності особистісно-орієнтованого складника – широкі умови для застосування в процесі фізичного виховання особистісного й диференційованого підходів і широкі можливості для максимального розкриття внутрішнього фізичного та психічного потенціалу дітей, підлітків і молоді на заняттях із фізичної культури.

Висновки. Наявність у сучасній українській системі фізичного ви-

ховання різних категорій населення низки проблем зумовила розроблення й обґрунтування актуальних напрямів удосконалення та розвитку галузі на найближчу перспективу. До найважливіших, на думку автора, заходів і напрямів роботи належать такі: у сфері управління фізичною культурою і спортом – надання міжгалузевого статусу центральному органу виконавчої влади з фізичної культури і спорту, удосконалення системи взаємовідносин між державою та іншими суб'єктами галузі, упорядкування розподілу функцій між різними суб'єктами управління; у сфері кадрового забезпечення галузі – упровадження нових технологій обробки інформації й обліку, підвищення престижності професій у сфері фізичної культури на ринку праці; у сфері цифровізації галузі фізичної культури – упровадження механізмів моніторингу фізичної активності, доступних сервісів дистанційного оформлення фізкультурно-оздоровчих послуг; у сфері матеріально-технічного забезпечення фізичного виховання – досягнення прозорості розподілу коштів між різними видами фізкультурно-оздоровчої діяльності, заохочення інвестування у вітчизняне виробництво якісного й доступного спортивного обладнання; у сфері фізичного виховання школярів і студентів у закладах освіти – перехід на змішану соціально-особистісну модель фізичного виховання школярів, розроблення й апробація гнучких навчальних програм з авторськими компонентами педагогів; у сфері фізичного виховання населення за місцем проживання й відпочинку – відновлення роботи спортивно-оздоровчих клубів за інтересами, упровадження авторської структурно-функціональної моделі організації оздоровчо-рекреаційної діяльності; у сфері фізичного виховання населення в сільській місцевості – ліквідація дублювання функцій різних управлінських структур, осучаснення інфраструктури, забезпечення прив'язки чисельності фізкультурно-спортивних кадрів до кількості населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць; у сфері оздоровчої фітнес-індустрії – збільшення доступності закладів, які надають послуги з оздоровчого фітнесу, упровадження в їхню роботу

новітніх технологій та інтерактивних програм оздоровлення; у сфері масового спорту – повернення до його централізованого фінансування, узгодження управлінсько-організаційних дій різногалузових органів, забезпечення автономії спортивних організацій, упровадження адресної системи фінансування цієї сфери.

Реформування системи фізичного виховання за цими напрямами дасть змогу вивести українську систему фізичного виховання на нові щаблі функціонування, забезпечити ефективність управління галуззю, суттєво підвищити рівень фізкультурної освіти, якість фізкультурно-оздоровчих послуг, що є в перспективі надзвичайно важливим для покращення здоров'я та якості життя громадян України, для нашого подальшого наближення до європейських стандартів життя.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням концепцій застосування диференційованого підходу в процесі фізичного виховання різних категорій населення й актуальних напрямів розвитку дитячо-юнацького та резервного спорту, спорту вищих досягнень і спортивної індустрії України в найближчій перспективі.

Конфлікт інтересів. Автор засвідчує відсутність будь-якого конфлікту інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3808-XII, зі змінами, внесеними згідно із Законами від 1999–2022 рр. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 14. С. 80.
2. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 р. : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 1089, у редакції від 25 серпня 2022 р. [цитовано 5 січня 2024]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>.
3. Батюк А.М. Роль масового спорту в соціалізації молоді сучасної України. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2018. № 77. С. 87–94.
4. Бондарчук Н.Я., Круцевич Т.Ю., Погасій Л.І. Використання європейського досвіду при розробці нових концептуальних підходів до фізичного виховання українських старшокласників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2023. № 1 (52). С. 37–40. DOI: 10.24144/2524-0609.2023.52.37-40.
5. Бондарчук Н.Я., Тулайдан В.Г., Тимочко О.І. Перспективи модернізації освітньої галузі України в контексті підвищення якості фізичного виховання школярів і студентів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна ро-*

бота». 2023. № 2 (53). С. 17–22. DOI: 10.24144/2524-0609.2023.53.17-21.

6. Бондарчук Н.Я., Чернов В.Д., Щербань М.Ю. Нагальні проблеми та структурно-функціональна модель організації рекреаційної діяльності населення України за місцем проживання. *Україна. Здоров'я нації*. 2019. № 2 (55). С. 21–25.

7. Борисова О.В., Петрушевський Є.І. Система організації та управління спортом в Україні в умовах глобалізації. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2018. № 3. С. 3–7. DOI: 10.32652/tmfvs.2018.3.3-7.

8. Долгієр А.І. Розвиток масового спорту в Україні. *Студент. Здоров'я. Спорт* : збірник наукових праць. Дніпро : Нова Ідеологія, 2019. 122 с. С. 33–37.

9. Дороніна Т.О., Кожокар М.В. Особливості фізичного виховання в системі освіти сучасних європейських країн. *Освітні обрії*. 2021. № 1 (52). С. 8–11.

10. Кондратьєва К.В. Сучасні проблеми фізичної культури в закладах вищої освіти. *Актуальні проблеми фізичного виховання та спорту в сучасних умовах* : матеріали Регіональної наукової інтернет-конференції / 17 листопада 2022. Дніпро : Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара, 2022. С. 103–106.

11. Круцевич Т.Ю., Малахова Ж.В. Проблеми реформувань у системі фізичного виховання закладів вищої освіти. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2020. № 1. С. 268–277. DOI: 10.32540/2071-1476-2019-1-268.

12. Концептуальні підходи до вдосконалення фізичного виховання допризовної молоді / Т.Ю. Круцевич та інші. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2023. № 2. С. 40–50. DOI: 10.32540/2071-1476-2023-2-040.

13. Круцевич Т.Ю., Пангелова Н.Є., Москаленко Н.В. Фізичне виховання в закладах освіти: сучасний стан і реалії сьогодення. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2023. № 1. С. 67–77. DOI: 10.32540/2071-1476-2023-1-067.

14. Лясота Т.І. Інноваційні підходи та засоби фізичної культури. *Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та здоров'я людини* : матеріали IV Міжнародної наук.-практ. конференції / 5–6 листопада 2015. Чернівці, 2015. С. 197–200.

15. Наумко Ю.С. Розвиток спортивної інфраструктури як дієвий інструмент провадження соціальної політики в регіоні. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 37. [цитовано 5 січня 2024]. URL: <https://repo.snau.edu.ua/handle/123456789/7778>.

16. Нікітенко С.В. Особливості фінансування фізичної культури та спорту в Україні. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2016. № 1 (53). С. 103–106.

17. Рибалко П.Ф., Хоменко С.В., Хоменко О.С. Особливості та перспективи розвитку сфери фізичного виховання. Суми : Сумський національний аграрний університет, 2018. 146 с.

18. Цимбалюк С.М. Стан та перспективи розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2020. № 4. Т. 3. С. 31–36. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4(3)-5.

19. Черба В.М., Герасимова Є.В. Стан та перспективи розвитку сфери фізичної культури в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 7. С. 70–75.

20. Шуст О.М., Вербицький В.О., Конопляник О.В. Перспективи розвитку та проблеми фізичного виховання студентів у системі вищої освіти. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. Серія «Педагогіка»*. 2018. Т. 313; 301. С. 133–136.

REFERENCES

1. About Physical Culture and Sports: Law of Ukraine No.3808-XI of Dec.24, 1993, as amended in accordance with the Laws of 1999-2022, (1994). Vidomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine. [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine], 14:80 [in Ukrainian].

2. About the Approval of the Strategy for the Development of Physical Culture and Sports for the period until 2028, Cabinet of Ministers of Ukraine Resolution No.1089 [Internet], of November 4, 2020, as amended on August 25, 2022 [cited Jan.5, 2024] [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#-Text>.

3. Batiuk A.M., (2018). The Role of Mass Sports in the Socialization of Youth in Modern Ukraine. Social technologies: topical issues of theory and practice, 77:87–94 [in Ukrainian].

4. Bondarchuk N.Ya., & Krutsevich T.Yu., & Pohasii L.I., (2023). Using of European Experience in the Elaborating of New Conceptual Approaches to Physical Education of Ukrainian High School Pupils. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work, 1(52):37–40 [in Ukrainian]. DOI: 10.24144/2524-0609.2023.5.2.37-40.

5. Bondarchuk N.Ya., & Tulaydan V.H., & Tymochko O.I., (2023). Prospects of Modernization of the Education Field of Ukraine in the context of Improving the Quality of Physical Education of Schoolers and Students. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work, 2(53):17–22 [in Ukrainian]. DOI: 10.24144/2524-0609.2023.53.17-21.

6. Bondarchuk N.Ya., & Chernov V.D., Shcherba M.Yu., (2019). Actual Problems and Structural and Functional Model of the Organization of Recreational Activities of the Ukraine Population in Places of Residence. Ukraine. Nation's Health, 2(55):21–25 [in Ukrainian].

7. Borysova O.V., & Petrushevskiy Yel, (2018). The System of Organization and Management of Sports in Ukraine in the Conditions of Globalization. Theory and Methods of Physical Education and Sports, 3:3–7 [in Ukrainian]. DOI: 10.32652/tmfvs.2018.3.3-7.

8. Dolhiier A.I., (2019). Development of mass sports in Ukraine. In: Student. Health. Sport. Dni-pro, Nova Ideolohiia, 33–37 [in Ukrainian].

9. Doronina T.O., & Kozhokar M.V., (2021). Peculiarities of Physical Education in the Education System of Modern European Countries. Educational Horizons, 1(52):8–11 [in Ukrainian].

10. Kondratieva K.V., (2022). Modern Problems of Physical Culture in Higher Education Institutions. Actual Problems of Physical Education and Sports in Modern Conditions, materials of the Regional scientific internet conference, Nov.17.

Dnipro, Oles Honchar Dnipro National University, 103–106 [in Ukrainian].

11. Krutsevich T.Yu., & Malakhova Zh.V., (2020). Problems of Reforms in the Physical Education System of Higher Education Institutions. Sports Bulletin of the Dnieper, 1:268–277 [in Ukrainian]. DOI: 10.32540/2071-1476-2019-1-268.

12. Krutsevich T.Yu., & Panhelova N.Ye., & Bondarchuk N.Ya., & Pidleteichuck R.V., (2023). Conceptual Approaches to the Improvement of Physical Education of Pre-conscription Youth. Sports Bulletin of the Dnieper, 2:40–50 [in Ukrainian]. DOI: 10.32540/2071-1476-2023-2-040.

13. Krutsevich T.Yu., & Panhelova N.Ye., & Moskalenko N.V., (2023). Physical Education in Educational Institutions: Current State and Realities of Today. Sports Bulletin of the Dnieper, 1:67–77 [in Ukrainian]. DOI: 10.32540/2071-1476-2023-1-067.

14. Lyasota T.I., (2015). Innovative Approaches and Means of Physical Culture. In: Actual Problems of Physical Culture, Sports and Human Health, materials of the IV International scientific-practical conference, Nov.5-6. Chernivtsi; 2015, 197–200 [in Ukrainian].

15. Naumko Yu.S., (2019). Development of Sport Infrastructure as Active Instrument for Implementation of Social Policy in the Region. Market Infrastructure. [Internet], 37. [cited Jan. 5, 2024] [in Ukrainian]. <https://repo.snau.edu.ua/handle/123456789/7778>.

16. Nikitenko S.V., (2016). Peculiarities of Financing of Physical Training and Sports in Ukraine. State and Regions. Series: Public Administration, 1(53):103–106 [in Ukrainian].

17. Rybalko P.F., & Khomenko S.V., & Khomenko O.S., (2018). Peculiarities and Prospects of the Development of the Field of Physical Education. Sumy, Sumy National Agrarian University, 146 [in Ukrainian].

18. Tsybalyuk S.M., (2020). State and Prospects of Development of Physical Culture and Sport Sphere in Ukraine. Herald of Khmelnytskyi National University. Series: Economic sciences, 4:3:31–36 [in Ukrainian]. DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4(3)-5.

19. Cherba V.M., & Gerasimova E.V., (2017). The Conditions and Prospects of the Development in the Physical Education Field in Ukraine. Economy and State, 7:70–75 [in Ukrainian].

20. Shust O.M., & Verbytskyi V.O., & Konoplyanik O.V., (2018). Perspectives of Development and Problems of Physical Education of Students in the Higher Education System. Scientific Publications – Petro Mohyla Black Sea State University. Series: Pedagogy, 313;301:133–136 [in Ukrainian].

Надійшла 11.01.2024

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Бондарчук Наталія Яківна <https://orcid.org/0009-0002-8298-0999>,
natalia.bondarchuk@uzhnu.edu.ua
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
пл. Народна, 3, м. Ужгород, 88000, Україна

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Bondarchuk Natalia <https://orcid.org/0009-0002-8298-0999>,
natalia.bondarchuk@uzhnu.edu.ua
Uzhhorod National University,
Narodna Square, 3, Uzhhorod, 88000, Ukraine